

FARM - élelmezés-biztonsági vitafórum

A [FARM](#) szervezésében került sor [április 30-án arra a vitafórumra](#), aminek témája a globális élelmezés-biztonság és az élelmiszer-tartalékok (*stocks de réserve*) kapcsolata volt, apropója pedig az, hogy megjelent a FARM kiadásában az első olyan tematikus kiadvány, ami egy jól körülhatárolt témát jár körül. Ennek szerzője Bernard Valluis, az INRA korábbi közgazdász-kutatója, címe pedig „[Sécurité alimentaire: pour des stocks de réserve](#)” (a dokumentum a címre kattintva letölthető).

Bernard Valluis szerint az élelmiszer-tartalékok szerepe megkerülhetetlen a globális élelmiszer-piac stabilizálásában és az élelmezés-biztonság megteremtésében, ám a jelenlegi, liberális jellegű gazdaságpolitika mellett az állami szerepvállalás gyakorlatilag megszűnt ezen a területen. Konkrét, stratégiai élelmiszer-tartalékról az EU-ban leginkább Németország esetében lehet beszélni (általánosságban nézve az egyes országos esetében egy ilyen tartalék szintje sokszor „államtitok”), de léteznek olyan egyéb élelmiszer-tartalék formák, amik hosszabb-rövidebb ideig képesek biztosítani egy adott földrajzi terület élelmezését. Ilyen lehet az intervenciós tartalék, ami elsősorban az uniós agrárpolitikával kapcsolatosan ismert, célja ugyan más, de szükség esetén élelmezési célra „bevethető”, hasonló a szabályozó tartalék (*stock régulateur*), ami piaci kiegyenlítést szolgál. A sürgősségi tartalékok humanitárius célra használt élelmiszer-készleteket jelentenek, ezek nagyságrendje akkora, amivel az adott célközösség problémáit átmenetileg orvosolni lehet, az állandó tartalékok (*stock de réserve*) viszont 3-4 havi fogyasztást jelentenek egy bizonyos földrajzi terület esetében (lehet ország, országok, stb.), amire nagyon jó példa Svájc. Az itteni tartalékok elsősorban a vállalati szférán keresztül biztosítottak, a tárolási költségeket pedig – a társadalom egyetértésével – beépítik a termékárakba. Noha mennyiségét tekintve állandó mértékű tartalékról van szó, ezt folyamatosan cserélik, hogy a minősége tartható legyen.

Valluis szerint ez az elsősorban vállalati szférára támaszkodó, de a mindenkori kormányzattal együttműködve kialakított, a köz érdekeit szolgáló tartalékolási rendszer mindenképpen alaposabb elemzést igényel. Célszerű megvizsgálni azt, milyen formában lehet széles alapon nyugvó finanszírozási rendszert kapcsolni ehhez és úgy optimalizálni a tartalékok kezelését, a velük kapcsolatos logisztikát, hogy az vállalható költséget jelentsen minden érintettnek. Megítélése szerint, ha a pénzügyi szférában el lehetne érni egy olyan szemlélet-változást, aminek nyomán a bankok számára már pozitív tartalmat jelentené a statikus élelmiszer-tartalékok, a rendszer finanszírozási háttere is lényegesen egyszerűbb lenne.

Carmel Cahill¹, az OECD szakértője szerint a francia G20-elnökség alatt az élelmezés-biztonsággal és a terményárak hektikus ingadozásával kapcsolatos munkával összefüggésben a francia kormány az OECD-t is megkereste, ennek nyomán készített a szervezet egy tanulmányt az élelmiszer-tartalékokról (ez a honlapon megtalálható). Az anyag leszögezte, nagyon fontos javaslat volt az, hogy a humanitárius célú élelmiszer-beszerzéseket ne korlátozhassa semmilyen export-korlátozás, viszont szkeptikusan fogalmazott annak kapcsán, mennyire lehet hatékony eszköz az áringadozások kezelésében a szabályozó tartalékok (*stock régulateur*) alkalmazása. A szakértő nagyon fontosnak tartotta Valluis javaslatának ismeretében azt, hogy tisztázzuk, mi a különbség az általa javasolt biztonsági tartalék intézménye és a szabályozó tartalékok között, pontosítsuk azt, milyen feltételek teljesülése esetében lehet hozzájárulni ezekhez a készletekhez, valamint pontos szabályok vonatkozzanak arra, ki és milyen szinten (pl. egy adott ország, ország-csoport) jogosult ezen tartalékok fölött

¹ Conseillère principale, Direction des Echanges et de l'Agriculture, OCDE

rendelkezni. Ez egyben azt is jelenti, hogy pontosan definiálni kell, mit jelent egy-egy adott ország esetében az élelmezési krízis fogalma, ami kiválthatja a tartalékok aktivizálását. Meggyőződése továbbá, hogy egy olyan világban, amikor a problémát elsősorban az jelenti, hogy az árak tartósan magasak, egészen más megközelítésben kell vizsgálni a tartalékok kérdését, mint egy-két évtizeddel korábban, amikor még a termények folyamatosan alacsony ára jelentette a gondot.

Jean-Luc François², a francia nemzetközi fejlesztési ügynökség (AFD) szakértője szerint a mai helyzet leginkább úgy jellemezhető – az jelentősen leegyszerűsítve – hogy a fejlődő országoknak egy olyan instabil piachoz kell alkalmazkodniuk, aminek oka az, hogy a fejlett országos sorozatosan rossz döntéseket hoznak. Mint elmondta, az AFD a maga eszközeivel és partnereivel igyekezett fölmérni az egyes fejlődő országokra lebontva, milyen sajátos problémákkal szembesülnek az adott országban és milyen megoldási lehetőségek vannak az élelmezés-biztonság megeremtésére. Minden esetben beleütköztek az élelmiszer-tartalékok problematikájába, és legtöbbször egyetértés alakult ki arra nézve, hogy a megoldás egyik eszközét a regionális élelmiszer-tartalékok kialakítása jelenti. Ez azonban önmagában még nagyon bizonytalan fogalmat jelent mindaddig, míg nincs minden részletkérdés pontosan definiálva (pl. a raktárkészletek mérete, a betárolás és a hozzáférés szabályai, a készletkezelés biztosítása, stb.). Elengedhetetlen továbbá a mindenkori készletek – település, ország, régió – szintjének pontos ismerete, ennek alapján lehet meghatározni az ezek kezeléséhez szükséges pénzeszközöket. Afrikában egyébként számos jó (és rossz) példa van arra, hogy egyes országok jól vagy nagyon jól tudnak országos stratégiai készletezést működtetni, de arra is volt példa, hogy egy egyébként jól működő programot a nemzetközi élelmiszer-segélyprogram (PAM) nem elég körültekintő helyi alkalmazása tett instabillá.

Valluis szerint napjaink egyik problémáját az jelenti, hogy összekeverik az élelmezés-biztonság megeremtésének kérdését és az agrárpolitikát – a kettő egymással összefügg, de ha olyan mértékben nem kapcsolódnak egymáshoz, mint most, akkor nem lehet megoldást remélni az aktuális problémákra. Meggyőződése, hogy a fejlett országok maguk is részesei számos élelmezési krízis kialakulásának azzal, hogy a megegyezésre való képtelen magatartásukkal nagyon komoly kereskedelmi konfliktus-helyzetet okoztak a világban. Megítélése szerint az IMF által alkalmazott kompenzációs finanszírozási eszköz csak rövid távon használható, hosszú távon kimondottan kontra-produktív. Szerinte az, hogy a fejlett országok háromhavi kőolaj-készletet tartalékolnak, nagyon komoly közvetett piac-stabilizáló szereppel bír – amíg más okokból ugyan, de pl. az EU-nak voltak jelentős élelmiszer-tartalékai, azok ugyanilyen hatással voltak az élelmiszer-piacra. Amióta ezek megszűntek, és szinte egyetlen fejlett ország sem alkalmazni ilyen élelmiszer-tartalékokat, a piac sokkal hektikusabbá vált. További probléma, hogy a fejlődő országoknak nincsenek anyagi forrásaik a tartalékolási rendszer kiépítésére, ezért megoldást csak akkor lehet remélni, ha valamilyen formában biztosítani lehet számukra a szükséges pénzeszközöket. Meggyőződése továbbá, hogy a biztonsági/stratégiai készletezéssel kapcsolatos forrásokat nem szabad az OECD és WTO által jelenleg alkalmazott, „különböző színű dobozok” (kék, narancs, zöld) valamelyikébe beskatulyázni, mivel nem is lehet, ezek célja más, ezért egy eddig nem használt színű dobozra van szükség.

Somogyi Norbert, Párizs

² Chef de la Division Agriculture, Développement rural, Biodiversité, AFD